

Akbar Basharov

*O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
Kino, televideniye va radio ovozi rejissyorligi mutaxassisligi magistranti
E-mail: akbaramusic@gmail.com*

“YALLA” GURUHINING IJODIY FAOLIYATI XUSUSIDA

Annotatsiya. Mazkur maqolada “Yalla” guruhining ijodiy faoliyati, uning tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari va o'zbek estrada san'atiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Maqolada guruhning turli davrlardagi tarkibi, musiqa yo'nalishidagi o'zgarishlar hamda ijodiy faoliyatining asosiy bosqichlari ketma-ketlik asosida yoritilgan. Shuningdek, guruhning milliy va zamonaviy musiqa uyg'unligini yaratishdagi o'rni ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Yalla, estrada, o'zbek musiqasi, ansambl, ijodiy faoliyat, musiqa rivoji, tarixiy bosqichlar.

THE CREATIVE JOURNEY OF THE YALLA ENSEMBLE: STAGES OF HISTORICAL DEVELOPMENT

Abstract. This article analyzes the creative work of the “Yalla” ensemble, including its formation, stages of development, and contribution to Uzbek pop music. The study examines changes in the group's lineup over different periods, transformations in musical style, and the main stages of its creative evolution in chronological order. Special attention is given to the combination of national musical traditions with modern trends.

Keywords: Yalla, pop music, Uzbek music, ensemble, creative activity, music development, historical stages.

O'zbek milliy estradasi XX asrning ikkinchi yarmida jadal rivojlanish bosqichiga kirib, an'anaviy musiqa elementlari va zamonaviy estrada uslublarining uyg'unlashuvi bilan tavsiflanadi. Ushbu jarayonda turli ijodiy jamoalar shakllanib, ular milliy musiqaning yangi ifoda shakllarini yaratishda muhim rol o'ynadi. Shunday jamoalardan biri “Yalla” guruhi bo'lib, u o'z faoliyati davomida o'zbek estrada san'atining shakllanishi va rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shgan.

“Yalla” guruhi tashkil topgan davrdan boshlab milliy kuy-ohanglarni zamonaviy musiqiy aranjirovkalar bilan uyg'unlashtirishga intildi. Natijada guruh o'ziga xos ijodiy yo'nalishni shakllantirib, keng tinglovchilar auditoriyasining e'tiborini qozondi. Guruhning faoliyati davomida uning tarkibi bir necha bor o'zgarib turgan bo'lsa-da, asosiy ijodiy yo'nalish saqlanib qoldi. Ushbu maqolaning dolzarbligi shundaki, “Yalla” guruhining ko'p yillik ijodiy faoliyati o'zbek estrada san'atining tarixiy rivojlanish jarayonlarini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Shu bois, guruh faoliyatini bosqichma-bosqich tahlil qilish orqali milliy estrada taraqqiyotining asosiy yo'nalishlarini aniqlash mumkin. Maqoladan ko'zlangan asosiy maqsad – “Yalla” guruhining tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari, tarkibiy o'zgarishlari hamda musiqa yo'nalishidagi evolyutsiyani ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat. “Yalla” guruhining ijodiy faoliyatini yorituvchi manbalar asosan uning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va turli davrlardagi ijodiy o'zgarishlarini ketma-ketlik asosida tasvirlaydi. Tahlil qilingan adabiyotlarda guruhning faoliyati bir necha asosiy davrlarga bo'lib o'rganiladi.

Dastlabki manbalarda 1970-yillarda guruhning shakllanish jarayoni bayon etiladi. Ushbu davrda jamoa yosh ijrochilardan tashkil topib, estrada va milliy musiqa elementlarini birlashtirishga harakat qilgan. Guruhning dastlabki tarkibi va ijodiy yo'nalishi aynan shu bosqichda shakllangan bo'lib, unda jonli ijro, ko'p ovozli kuylash va zamonaviy cholg'u asboblardan foydalanish muhim o'rin egallagan [1, 17–20-b]. Keyingi bosqichga oid manbalarda guruhning nom qozonishi va professional jamoaga aylanish jarayoni yoritiladi. Bu davrda “Yalla” tarkibi barqarorlashib, unda professional musiqachilar faoliyat yurita boshlagan. Guruh repertuarida milliy kuy va qo'shiqlar estrada uslubida qayta ishlanib, yangi musiqiy shakllar paydo bo'lgan. Aynan shu bosqichda guruh keng ommaga tanilgan va uning ijodiy faoliyati hududiy chegaralardan chiqib, kengroq miqyosda rivojlangan [1, 25-b]. 1980–1990-yillarga oid materiallarda guruh faoliyatining eng sermahsul davri tasvirlanadi. Ushbu bosqichda tarkibiy o'zgarishlar kuzatilgan bo'lsa-da, ijodiy izlanishlar davom etgan. Guruh repertuari kengayib, unda turli janr

elementlari qo'llanilgan. Musiqiy aranjirovkalar murakkablashib, sahna madaniyati va ijro uslubi yanada takomillashgan. Bu davrda guruh estrada san'atida o'z o'rnini mustahkamlab olgan [3, 48-b].

Mustaqillikdan keyingi davrga oid manbalarda "Yalla" guruhining yangi sharoitdagi faoliyati ko'rib chiqiladi. Guruh milliy musiqa an'alariga ko'proq e'tibor qaratgan holda o'z ijodini davom ettirgan. Shu bilan birga, zamonaviy estrada yo'nalishlari bilan uyg'unlik saqlangan. Tarkibda tajribali ijrochilar bilan bir qatorda yangi ishtirokchilar ham faoliyat olib borgan [2]. So'nggi bosqichga oid materiallarda guruhning zamonaviy davrdagi faoliyati va uning tarixiy merosi yoritiladi. 2000-yillardan keyingi davrda guruh o'zining an'anaviy uslubini saqlab qolgan holda sahna faoliyatini davom ettirgan. Shu davrda ayrim ijodiy loyihalar yakunlangan, jumladan, 2016-yilda Shahboz Nizomutdinovning vafotidan so'ng "Retro Yalla" faoliyati to'xtatilgan. Bu voqea guruh tarixida muhim bosqichlardan biri sifatida qayd etiladi [2]. Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar "Yalla" guruhining ijodiy faoliyatini izchil rivojlangan jarayon sifatida ko'rsatadi. Har bir davrda tarkibiy o'zgarishlar va musiqa yo'nalishidagi yangilanishlar kuzatilgan bo'lsa-da, guruhning asosiy xususiyati – milliy va zamonaviy musiqaning uyg'unligi saqlanib qolgan.

Mazkur maqolani amalga oshirishda asosiy ma'lumot manbasi sifatida "Yalla" guruhining tarixiy rivojlanishi bosqichma-bosqich yoritilgan ilmiy-publitsistik maqolalar tanlab olindi. Xususan, guruhning tashkil topishi, nom qozonishi, ijodiy yuksalishi va zamonaviy davrdagi faoliyati haqida ma'lumot beruvchi to'rtta asosiy manba tahlil qilindi [4, 48–50-b].

Maqolaga materiallar sifatida quyidagi jihatlar ajratib olindi:

- guruhning tashkil topgan davri va dastlabki tarkibi;
- turli yillardagi tarkibiy o'zgarishlar;
- ijodiy faoliyat bosqichlari;
- musiqa yo'nalishi va uslubidagi o'zgarishlar.

Ma'lumotlar faqat faktik axborotlarga tayangan holda saralandi. Jumladan, yillar, guruh a'zolari va ijro etilgan musiqa yo'nalishlariga oid ma'lumotlar asosiy e'tibor markazida bo'ldi. Intervyu, subyektiv fikrlar va shaxsiy qarashlar maqola doirasiga kiritilmadi.

Maqolada quyidagi metodlardan foydalanildi:

- **tarixiy metod** – “Yalla” guruhining faoliyatini vaqt ketma-ketligida o'rganish uchun;
- **tizimlashtirish metodi** – turli manbalardagi ma'lumotlarni yagona mantiqiy tuzilishga keltirish uchun;
- **solishtirma tahlil** – guruh faoliyatining turli davrlarini o'zaro taqqoslash uchun;
- **umumlashtirish metodi** – olingan natijalarni yakuniy xulosaga keltirish uchun.

Ushbu yondashuv orqali “Yalla” guruhining ijodiy faoliyati izchil va aniq ketma-ketlikda o'rganilib, uning asosiy rivojlanish bosqichlari ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Maqolada “Yalla” guruhining ijodiy faoliyati tarixiy ketma-ketlik asosida tahlil qilinib, uning rivojlanishi bir necha bosqichlarga ajratildi. Har bir bosqich guruh tarkibi, musiqa yo'nalishi va ijodiy faolligi bilan farqlanadi.

1. Shakllanish bosqichi (1970–1974-yillar).

Ushbu davrda “Yalla” guruhi tashkil topdi va dastlabki ijodiy yo'nalish shakllandi, guruhni yaratish g'oyasi Baxodir Jurayev va Sergey Avanesovga tegishli bo'lgan. Guruh avval Via “TTXI” nomi bilan faoliyat yuritdi, ammo 1971-yilda kinodramaturg, kinorejissyor va aktyor Anatoliy Kabulov guruhning “Allo mi ishem talanti” konlursga tayyorgarlik jarayonida guruhga “Yalla” nom berdi. Guruh tarkibi:

Aliaskar Fatxulin (klavish);

Vitaliy Zubarev (gitara);

Grigoriy Pushen (bass - gitara, vokal);

Vladimir Sherin (zarbli cholg'u, faqat 1970–1973-yillar);
Baxodir Jurayev (gitara);
Sergey Avanesov (gitara);
Yevgeniy Jirayev (vokal, gitara, puflama cholg'ular, musiqiy rahbar);
Igor Xalikov (puflama cholg'ular);
Farrux Zokirov (vokal, doira, gitara, puflama cholg'ular, 1972-yildan);
Jamshid Zokirov (gitara, faqat 1972-yilda);
Ismoil Jalilov (vokal);
Dmitriy Tsirin (zarbli cholg'ular);
Shahboz Nizomutdinov (dutor, rubob, tambur);
German Roshkov (Badiiy rahbar, pianino).

Dastlabki tarkibda milliy – estrada yo'nalishida faoliyat yurituvchi yosh musiqachilar ishtirok etdi. Bu bosqichda guruh repertuari xalq kuylariga asoslangan qo'shiqlar va zamonaviy estrada elementlari bilan boyitilgan asarlardan iborat bo'ldi. Ko'p ovozli ijro, jonli cholg'u asboblari va sahna madaniyatiga e'tibor asosiy xususiyat sifatida shakllandi.

2. Nom qozonish davri (1975–1979-yillar).

Mazkur davrda guruh professional milliy – estrada jamoasiga aylandi. Tarkib nisbatan barqarorlashdi va unda bir qator muhim ijrochilar faoliyat olib bordi, ammo guruhni asoschilardan biri bo'lgan Sergey Avanesov 1974-yilda, 1975-yilda German Roshkov tark etdi. Bu davrda guruhning tarkibi:

Aliaskar Fatxulin (klavish);
Grigoroy Pushen (bass - gitara, vokal);
Baxodir Jurayev (bass gitara);
Yevgeniy Jirayev (vokal, gitara, puflama cholg'ular, badiiy - musiqiy rahbar);
Igor Xalikov (puflama cholg'ular);
Farrux Zokirov (vokal, gitara);
Ismoil Jalilov (vokal, 1976-yilgacha);
Dmitriy Tsirin (zarbli cholg'ular);

Shahboz Nizomutdinov (dutor, rubob, tambur);

Davron Gaipov (bass gitara, faqat 1979-yilda).

1976-yilda Yevgeniy Jirayev guruhni tark etib, Farrux Zokirov guruhning badiiy rahbari bo'ldi. Va shu yili Ismoil Jalilov ham yakkaxon ijodga qadam bosib, guruhni tark etdi, ammo guruhga Larisa Kandalova, Nargiz Boyxonova, Raxim Orifxojayev, Natalya Nurmuxammedova, Mamura Qurbonova, Saima Abduraimova, Eson Kandov bek – vokal ijrochi sifatida kelib qo'shilishdi. 1978-yilda esa Mamura Qurbonova va Saima Abduraimova o'rniga Yelena Jivayeva va Svetlana babaxanyans olinib bek vokalchilar sonini o'zi 5 taga yetdi. Shu davrda “Yalla” guruh shoir Turob To'la bilan hamkorlik qildi.

3. Ijodiy inqiroz va ikkinchi nafas davri (1979–1994-yillar).

1979-yilga kelib, Yalla guruhi ijodiy inqirozga uchradi. Guruhni qator qatnashchilari guruh milliy ijrochiligida saqlab qolish, qator qatnashchilar estrada tomon bo'lishni xohlashdi, bazibirlari chet davlatga ketishdi. Shu davrda Aliaskar Fatxulin uzbekfilmga hamda “Navo” guruh badiiy rahbarligiga, Shahboz Nizomutdinov radio va televideniye orkestrga, Raxim Orifxojayev sportga, Baxodir Jurayev Konservatoriyaga musiqiy san'atshunos bo'lib o'tdi. Shu yili guruh tarkibi yangilanib oldin Botir Zokirov bilan do'stona munosabatda bo'lgan Javlon To'xtayev gitaraga, Rustam Ilyasov bass gitaraga, Doni Ilyasov klavishchi kelib qo'shilishdi. Ammo Doni Ilyasov guruhda ko'p qolmadi va oz muddatdan keyin guruhni tark etdi. Maqom milliy musiqiy elementlarni qisqartirish maqsadida ayol bek-vokal ijrochilar guruhdan chiqarildi. 1980-yildan guruh bilan barabanchi Alisher To'laganov, Aliaskar Fatxulin shogirdi bo'lgan klavishchi – aranjirovshik Abbos Aliyev, gitarachi Boris Gershkovich, bastakor va klavishchi Sarvar Kaziyeu ishlashni boshlashdi, Farrux Zokirov guruhning vokal ijrochi va badiiy rahbari sifatida faoliyatni davom ettirdi, Igor Xalikov esa puflama cholg'u ijrochiligidan guruhning direktor-prodyuser lavozimiga o'tdi, Ziyod Ishanxodjayev guruhni Uchquduq shahridagi chiqishlarida qo'shimcha gitarachi bo'ldi. Shu davrda guruh estrada tomon ko'proq og'di, Turob To'la bilan hamkorlik davomiy bo'ldi va shu

qatori Yuriy Entin she'rlariga murojat qilindi. Shu bilan guruh milliylikdan cheklanib sof Estrada yo'nalishdagi guruhga aylandi. Guruh 1981, 1982, 1984, 1985, 1988 – yillarda guruh “Yil qo'shig'i”, “Yil guruhi” sovrinlarga sazovor bo'ldi, musiqiy ijodida 5ta katta albom va qator mini-albomlar chiqarlidi. Bu davrda ovoz rejissyor Igor Iosis Yalla bilan hamkorligini boshladi. Yallaning “Xalqlar do'stligi” san'at saroyidagi konsertlarni o'tqazishda Igor Iosis ovoz kuchaytirish uskunalarini qo'ydi va shu qatori guruhning tayyorlov – repititsiya xonadonida ovoz yozish studiya tashkil etdi. 80-yillar oxirida “Yalla” guruhi Moskvada yozilgan repertuarlarni olib Igor Iosis bilan mini disklarda chiqarishni boshlashdi. Mini disklarni o'zi Aqshdan konsertlar mobaynida olib kelindi.

4. Mustaqillikdan keyingi davr (1994–2000-yillar).

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, guruh faoliyatida milliylik omili kuchaydi. Repertuarda o'zbekona ruh, xalq kuylariga asoslangan kompozitsiyalar ustunlik qildi. Tarkibda tajribali ijrochilar asosiy o'rinni egalladi. Shu bilan birga, yangi ishtirokchilar ham jalb qilindi. Guruh o'zining klassik uslubini saqlagan holda zamonaviy estrada yo'nalishiga moslashdi. Ammo 1994-yilda bass gitarachi Rustam Ilyasov guruhni tark etib, Aqshga ketdi va shu davr mobaynida guruh faoliyati sekinlashdi.

5. Zamonaviy bosqich va parallel loyihalar (2000-yillardan keyin).

2003-yillardan boshlab guruh o'zining shakllangan ijodiy uslubini davom ettirgan holda katta sahnaga qaytdi. Shu davrda “Yalla” guruhga parallel ravishda “Retro Yalla” loyihasi tashkil etilib, Farrux Zokirov, Shahboz Nizomutdinov, Raxim Orifxojayev, Aliaskar Fatxulin, Igor Xalikov, Dmitriy Tsirin, original “Yalla”da Javlon To'xtayev, Abbos Aliyev, Alisher Tulaganov qatnashishdi. Bu davr “Yalla” guruhi va parallel “Retro Yalla” loyihasi doirasida musiqiy ijodkorlar yangi bosqichga ko'tarilishdi va guruh tarkibi to'la birlashdi. “Retro Yalla” loyiha orqali asosan 1970–1975-yillarda “Yalla” guruh yozib olingan ammo ommaviy chiqarilmasdan lentalarda qolib ketgan klassik repertuarlarni jam qilib yangi musiqiy to'plam chiqarishga muvaffaq bo'lishdi. 2016-yilda Shahboz

Nizomutdinov uzoq davom etgan kasallikdan so'ng vafot etdi. Shu voqea natijasida "Retro Yalla" loyihasi faoliyati yakunlandi. Bu holat "Yalla" guruh tarixida muhim bosqich sifatida qayd etildi. Keyingi yillarda guruhda qatnashgan qator musiqiy ijodkorlar vafot etdi – Raxim Orifxojayev, Nargiz Boyxonova, Yevgeniy Jirayev. 2021-yilda "Yalla" guruhning yangi va remikslangan qo'shiqlari taqdim etildi. 2022-yilda Rustam Ilyosov guruhga qaytib keldi, ammo shu payti Alisher Tulaganyov guruh bilan hamkorligini tugatdi va birinchi tarkibdan bo'lgan Dmitriy Tsirin vafot etdi.

Tahlil natijalariga ko'ra, "Yalla" guruhining faoliyati davomida tarkib bir necha bor o'zgargan bo'lsa-da, asosiy ijodiy yo'nalish saqlanib qolgan. Guruh faoliyatining barcha bosqichlarida milliy musiqa elementlari, zamonaviy estrada uslubi, professional sahna ijrosi uzviy uyg'unlikda rivojlangan. Shuningdek, guruh tarkibida faoliyat yuritgan ijrochilar o'zbek estrada san'atining rivojlanishiga muhim hissa qo'shgan.

O'rganilgan materiallarni xulosa qilib aytganda, "Yalla" guruhi o'zbek estrada san'atining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin tutgan ijodiy jamoalardan biridir. Guruh faoliyati bir necha o'n yilliklarni qamrab olgan bo'lib, bu davrlar davomida u turli bosqichlarni bosib o'tgan: shakllanish, nom qozonish, ijodiy yuksalish, yangi sharoitga moslashuv va zamonaviy faoliyat bosqichlari. Har bir davrda guruh tarkibida o'zgarishlar bo'lib turgan, yangi ijrochilar qo'shilgan va ayrimlari faoliyatini yakunlagan. Shunga qaramay, jamoaning asosiy yo'nalishi – milliy musiqa bilan zamonaviy estrada uslubini uyg'unlashtirish – doimiy ravishda saqlanib qolgan. Aynan shu jihat "Yalla" guruhining o'ziga xosligini belgilab bergan va uni boshqa jamoalardan ajratib turgan. Maqola davomida aniqlanishicha, guruh nafaqat ijodiy faoliyati bilan, balki sahna madaniyati, ko'p ovozli ijro va professional yondashuvi bilan ham o'zbek estradasining rivojiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Turli davrlarda faoliyat yuritgan ishtirokchilar ushbu jarayonda muhim rol o'ynagan va guruhning uzluksiz rivojlanishiga hissa qo'shgan. Shuningdek, keyingi yillarda guruh faoliyatida tarixiy merosni saqlash va uni yangi avlodga

yetkazish masalasi ustuvor yo'nalishlardan biriga aylangan. Ayrim loyihalarning yakunlanishi, jumladan "Retro Yalla" faoliyatining tugashi, guruh tarixidagi muhim burilish nuqtasi sifatida baholanadi. Umuman olganda, "Yalla" guruhi faoliyati oddiy musiqa jamoasi doirasidan chiqib, o'zbek estrada san'atining muhim qismi sifatida shakllangan. Uning ijodi orqali milliy musiqa yangi shaklda rivojlanib, zamonaviy estrada bilan uyg'unlashgan holda davom etmoqda. Shu sababli, "Yalla" guruhining ijodiy merosi nafaqat o'tgan davr mahsuli, balki bugungi kun va kelajak uchun ham ahamiyatli madaniy hodisa sifatida baholanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Страницы истории музыкальной эстрады Узбекистана: Yalla – обречение имени. – URL: <https://nuz.uz/2023/09/07/stranicy-istorii-muzykalnoj-estrady-uzbekistana-yalla-obretenie-imeni/>
2. Страницы истории музыкальной эстрады Узбекистана: Yalla – первая часть пути. – URL: <https://nuz.uz/2023/09/14/stranicy-istorii-muzykalnoj-estrady-uzbekistana-yalla-pervaya-chast-puti/>
3. Страницы истории музыкальной эстрады Узбекистана: Yalla – второе дыхание. – URL: <https://nuz.uz/2023/09/21/stranicy-istorii-muzykalnoj-estrady-uzbekistana-yalla-vtoroe-dyhanie/>
4. Страницы истории музыкальной эстрады Узбекистана: Yalla – новейшая история. – URL: <https://nuz.uz/2023/10/26/stranicy-istorii-muzykalnoj-estrady-uzbekistana-yalla-novejshaya-istoriya/>
5. Yalla haqida umumiy ma'lumotlar. – URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Yalla>
6. Farrux Zokirov faoliyati haqida umumiy ma'lumotlar. – URL: https://uz.wikipedia.org/wiki/Farrux_Zokirov
7. O'zbekiston estrada san'ati tarixi bo'yicha umumiy manbalar. – URL: https://uz.wikipedia.org/wiki/O%27zbek_estradas
8. Игорь Иосис: О шоу-бизнесе в Узбекистане. – URL: www.spot.uz/ru/2018/08/25/iosis/